

VILÁG- TÖRTÉNET

7. (39.) évfolyam 2017. 4

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET FOLYÓIRATA

STEVE TAMARI

ARAB NEMZETI TUDAT A KORA ÚJKORI SZÍRIÁBAN

SÓGOR DÁNIEL

SZÍRIA – EGY ÚTJÁT KERESŐ RÉGI-ÚJ ORSZÁG

SZ. BÍRÓ ZOLTÁN

A SZOVJETUNIÓ ÉS OROSZORSZÁG A KÖZEL-KELETEN

VARGA GERGELY

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ÉS SZÍRIA KAPCSOLATAI
A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

N. RÓZSA ERZSÉBET

FELKELŐK, TERRORISTÁK ÉS AZ ÁLLAMI ERŐSZAK
A SZÍRIAI KONFLIKTUSBAN

SZEMLE

SZMUTKÓ SÁNDOR, TÓZSA-RIGÓ ATTILA, VUKMAN PÉTER ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Bottoni Stefano,
Katona Csaba, Martí Tibor,
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László,
Erdődy Gábor, Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Pók Attila, Poór János

7. (39.) évfolyam 2017. 4.

TARTALOM

Asszíriától Szíriáig. Dilemmák és útkeresések a szír államiság idején (Bíró László) 505

Tanulmányok

Steve Tamari: Arab nemzeti tudat a kora újkori Szíriában 511

Horváth Máté: Szíria heterodox vallási közösségei 523

Ferwagner Péter Ákos: A francia gyarmati uralom megrendülése a Közel-Keleten.
Az 1925–1927-i szíriai felkelés 545

Sógor Dániel: Szíria – egy útját kereső régi-új ország 575

Sz. Bíró Zoltán: A Szovjetunió és Oroszország a Közel-Keleten 597

Varga Gergely: Az Egyesült Államok és Szíria kapcsolatai a kezdetektől napjainkig 619

N. Rózsa Erzsébet: Felkelők, terroristák és az állami erőszak a szíriai konfliktusban 647

Szemle

A „Kutya” árnyékában. A tatárok és a délszláv országok
a 13. század második felében (Szmotkó Sándor) 663

Üzlet és szabály. Kereskedők és intézmények a 16–19. században (Tózsá-Rigó Attila) 666

Társadalmi egyenlőtlenségek és elégedetlenségek
a titói Jugoszláviában (Vukman Péter) 671

Jelen számunkat Bíró László szerkesztette

Felkelők, terroristák és az állami erőszak a szíriai konfliktusban

Szíria a Földközi-tenger keleti medencéjének partvidékén fekszik. Bár a modern Szíria, a Szíriai Arab Köztársaság területét és lakosságának lélekszámát tekintve a térségben a közepes méretű országok közé tartozik, történelmi és ideológiai jelentősége a legfontosabb arab országok közé emeli. Az ország lakossága etnikailag viszonylag homogén, vallásilag azonban nagyon tarka képet mutat: a lakosság 90 százaléka arab, a többi főleg kurd és örmény. A szunnita nagy többség (mintegy 75 százalék) mellett körülbelül 13 százalék az iszlám síta ágához, illetve elsősorban az abból elágazó alavita irányzathoz tartozók aránya.¹ A mintegy 10 százaléknyi keresztény közösség megoszlik a különböző – ortodox, nesztorianus stb. – keresztény egyházak és felekezetek között. A 3 százaléknyi drúz lakosság, illetve a mára szinte teljesen elfogyt zsidó kisebbség a történelmi Szíria sokszínűségének emlékét őrzi (*1. térkép*). Bár az immár évek óta elhúzódó szíriai polgárháborúban milliók menekültek el – országon belül és kívül –, így nehéz pontos adatokat adni, a lakosság létszámát jelenleg 18 millióra becslik.²

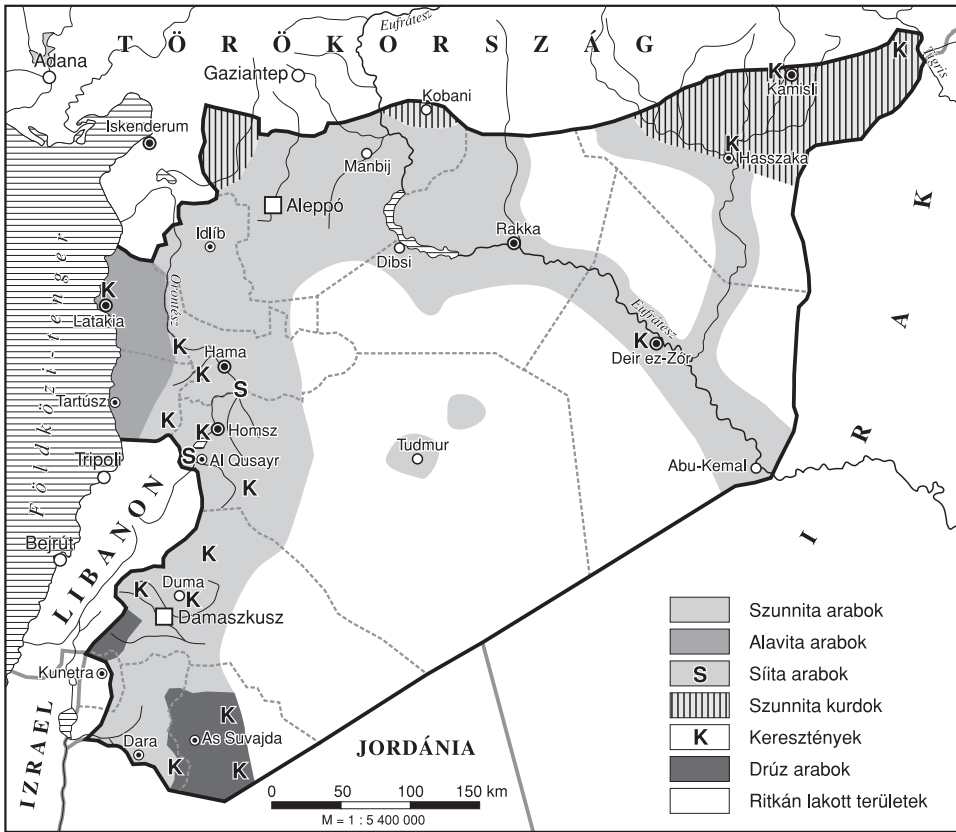
A szíriai eseményeket igen nehéz a pozitív kicsengésű „arab tavasz” kifejezéssel illetni, mivel a helyzet egészen másként alakult, mint a többi arab „forradalom” esetében. A békés tüntetések követeléseai ugyan hasonlóak voltak (demokratikus reformok, a politikai foglyok szabadon bocsátása, a korrupció felszámolása), de az Aszad-rezsim válasza, a véres leszámolás a katonaság bevetésével, nagyon gyors irányváltást eredményezett. A tüntetések erőszakkal való elfojtása két-három héten belül a tüntetőkből ellenzékét faragott, melynek programja immár az Aszad-rezsim megdöntése lett.

Az elhúzódó korlátozott polgárháborúban a szíriai társadalomnak Bassár al-Aszad kormányát támogató része a történelmi értelemben vett Szíria ókorig viszszanyúlóan, folyamatosan jelen lévő kisebbségeiből (keresztény, drúz, alavita) tevődik össze, eléggé heterogén képet mutatva. Ugyanakkor az általában „szíriai ellenzéként” aposztrofált számtalan különböző és folyamatosan változó csoport, me-

* A szerző szerző az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Világ gazdasági Intézetének tudományos főmunkatársa (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., nrozsa.erszabet@krtk.mta.hu) és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem docense.

1 A síta iszlám úgynevezett tizenkettes, illetve hetes (iszmilita) irányzata, valamint a nagy szúfi rendek szintén jelen vannak Szíriában, azonban lényegesen kisebb arányban.

2 *Syria; Syria. Economic Indicators* (valamennyi internetes hivatkozás hozzáférése 2017. szeptember 20.).

1. térkép. Szíria etnikai és vallási viszonyai

lyek még a legszélesebb értelemben sem tartoznak egybe, szintén a sokféleséget jelenítették meg, miközben nagyon is modern politikai célokat fogalmaztak meg. Az országot 1970 óta vezető arab nacionalista Baasz Párttal szemben a szunnita többség körében megfogalmazódott vallási hivatkozással történő ellenállás 1982-ben az úgynevezett hamái mézárálással ért véget. Ennek következtében a szíriai társadalomnak a kormányzatot támogató, igen jelentős szegmense számára az „arab tavasz”, azaz az ellenzéki politikai erők győzelme a „szunnita bosszú” rémképével fenyegetett.³ A polgárháborúvá szélesedő harcok során számos olyan esemény történt (fegyveres összecsapások, kisebbségek elüldözése, vegyi fegyverek használata stb.), melyek ezt alátámasztani látszottak. Miközben a kormányzat a terroristákkal szembeni fellépésről beszélt, az ellenzéki csoportok és számos külföldi vélemény állami terrorizmust emlegetett.

3 Landis, 2012. 72–84.

A terrorizmus definíciós problémái

A 2001. szeptember 11-i terrortámadások tagadhatatlanul új lökést adtak a terrorizmus elméleti és gyakorlati kutatásának, melyben az egyik központi kérdés a terrorizmus fogalmának meghatározása volt. Bár ennek során az elmúlt években számos meghatározás fogalmazódott meg,⁴ konszenzusos megoldás, egyetlen definíció máig nem született. „A terrorizmus – a szó legtágabb értelmében – akár a történelem állandó kísérőjelenségének is nevezhetnénk. A modern értelmezés azonban szűkül azáltal, hogy a terrorizmus politikai jellege kerül előtérbe, amennyiben a terrorizmus elsősorban az államrend vagy a nemzetközi politikai társadalom hatalmi rendje ellen irányul.”⁵

A terrorizmus aktorai, a terrorcselekmények elkövetői között az egyének és szervezetek mellett külön csoportként említhetők egyes államok is. Az állami terrorizmus kérdése azonban még több bizonytalanságot vet fel, amennyiben a terrorizmus definíciójának hiányában nehezen megállapítható, hogy az erőszak alkalmazása meddig minősül a rend fenntartásának, illetve hol az a pont, amikor ez már nem legitim.⁶ A terrorizmus jellemzői között a célpontoknak (szimbolikus objektumok, személyek, csoportok, elsősorban a civil lakosság), az eszközöknek (robbantások, öngyilkos merényletek, járművel a tömegbe hajtás stb.) és a nyilvánosságnak (a média és a közösségi háló egyre szélesebb használata) kiemelt jelentősége van, miközben a legfontosabb cél a félelem légkörének megteremtése. A Közel-Keleten és Szíriában, illetve annak közvetlen környezetében a terrorizmus motivációi között elsősorban a vallási szélsőségeséget és az etnikai nacionalizmust jelölik meg.⁷

Szíria és a terrorizmus

Bár a terrorizmus fogalmát és jelenségét a modern korhoz kapcsoljuk, és napjaink egyik legnagyobb fenyegetéseként észleljük, a terrorizmus motivációihoz hasonló okokból (etnikai, vallási, politikai stb.) végrehajtott radikális cselekmények, merényletek az emberiség egész történetét végigkísérik. Az arab-izlám történelemnek is vannak olyan, jól ismert eseményei, melyeket ma a 'terrorista' jelzővel illetnénk. Ezek közül kettőt emelünk itt ki, melyek közvetlenül Szíriához kapcsolódnak.

Az iszlám történetének első nagy politikai küzdelme, „polgárháborúja” (a nagy *fitna*) a negyedik 'igaz úton járó' kalifához, Ali ibn Abí Tálibhoz és az Ali kalifaságát (656–661) megkérdőjelező Muávija ibn Abí Szufjánhoz fűződik, aki 639-től

4 Lásd például: Józsa, 2002. 85–104.

5 Haskó, 2002. 13.

6 A nemzetközi kapcsolatok elemzésében az állami terrorizmussal kapcsolatosan két irányzat létezik: az egyik azt képviseli, hogy ha egy állam saját civil lakosságával szemben politikai okokból erőszakos cselekményeket hajt végre, állami terrorizmusról beszélünk. A másik irányzat szerint állami terrorizmus nem létezik, hiszen az erőszak monopóliuma az államé, melynek a rend fenntartása és a közösség védelme kapcsán kötelessége is azt használni.

7 Józsa, 2002. 95.

Szíria kormányzója volt.⁸ Muávija 657-ben a szíffíni csatában⁹ szállt szembe Alival a közösség vezetéséért. Azonban csata helyett a döntést végül tárgyalókra bízták, ami miatt Alit híveinek egy része elhagyta, mondván, hogy a közösség élére való kiválasztottság isteni és közösségi kérdés, amit nem lehet két személy tárgyalásaira bízni. A *kháridzsiták* (kivonulók) lettek az iszlám első szektája, maga a csata pedig az iszlám történelem meghatározó eseménye, tulajdonképpen a kettéhasadás pillanata. Ennek következményeként került sor a muszlim közösség történetét alapjaiban meghatározó politikai merényletre:¹⁰ 661-ben egy pénteki napon a déli imára menet a *kháridzsiták* egyike megtámadta Alit, aki belehalt sérüléseibe.

A másik, Szíriához kötődő és Európában is jól ismert 'terrorista' fogalom az aszaszinok szektájához és annak tevékenységéhez kapcsolódik, mely a 12. században érte el a csúcspontját. Az 'aszaszin' kifejezés, mely a nyugat-európai nyelvekben az 'orgyilkost' jelenti, valójában az úgynevezett nizári iszmailitákat jelöli, akik a perzsiai alamúti központjukból terjeszkedtek Szíria felé és vetették meg lábukat ott egy olyan időszakban, amikor az iszlám kalifátuson belüli versengés és megosztottság Szíria területén is kaotikus állapotokat eredményezett.¹¹ A bagdadi központi vezetés hatalma jelentősen meggyengült, de a térségbeli fő kihívója, az egyiptomi síta Fátimida állam is hanyatlott, miközben a szíriai helyi dinasztiák egymással vetélkedve igyekeztek hatalomhoz jutni. Az első kereszties hadjárat (1096–1099) gyors győzelme ennek volt köszönhető. A nizári iszmailiták – kezdetben szövetségben a keresztiesekkel – a bagdadi központ és a Fátimida állam számára is komoly kihívást jelentettek. A 10. században megjelenő iszmailitaellenes kampány baljós szándékokat, erkölcstelen tanelveket és szabados szokásokat tulajdonított az iszmailitáknak.

A „fekete legenda” a 14. századra állandósult, amiben nagy szerepe volt vezetőjüknek, Rasíd ad-Dín Szinánnak, aki a Hegy (Nagy) Öregje/Hegyí Öreg néven vonult be a történetírásba és a legendákba. Ezt vették át a keresztiesek és az európai utazók is, elsőként Marco Polo. Nevük (*hasísijjin* – aszaszin) eredete homályos, de általában az arab 'hasís' (fű) szóval hozzák kapcsolatba. A korai arab – iszmailitákkal vitatkozó – iratokban a kifejezést valószínűleg metaforikusan alkalmazták „alacsonyrendű csöcselék” értelemben. A szó szerinti értelmezés a középkori európaiak elképzelése, amely később a romantizáló irodalomban éledt újra.¹² Alapjául egyrészt a nizári iszmailitákhoz fűződő politikai merényletek, másrészt azok a történetek szolgálnak, melyek arról szólnak, hogy a harcosok lojalitását és elkötelezettségét bódító oldattal és ennek hatása alatt a paradicsom megjelenítésé-

8 Muávija annak az Abú Szufjának volt a fia, aki Mekka egyik vezetője volt, amikor Mohamed az első ki nyilatkoztatásokat kapta, és a muszlim közösségnek ki kellett vándorolnia Medinába.

9 A szíffíni csata helyszíne az Iszlám Állam szíriai „fővárosától”, Rakkától mintegy 45 kilométerre nyugatra, az Eufrátesz partján található.

10 Maga a merénylet Kúfában, a mai Dél-Irakban történt. Ali Nadzsafban van eltemetve, sírja a síta iszlám egyik legszentebb zarándokhelye.

11 Daftary, 2006, 2009.

12 Lásd például Jókai Mór: *Minden poklokon keresztül* című regényét. <http://mek.oszk.hu/00800/00843/html/jokai37.htm>.

vel érték el.¹³ „Ennélfogva a nizāri iszmá'ilitákat a középkori európai források kábítószeres orgyilkosok szektájaként ábrázolták, akik esztelen gyilkosságokat és bűntetteket forraltak ki.”¹⁴

A Muszlim Testvérek

A Közel-Kelet modern kori történetének legjelentősebb politikai iszlám mozgalma a Muszlim Testvérek.¹⁵ A mozgalmat Egyiptomban, 1928-ban Haszan al-Banna alapította, azzal a céllal, hogy a fennálló politikai intézményrendszert megváltoztassák, az idegen hatásokat kiküszöböljék, és a Koránra épülő alkotmányt vezessenek be. Filozófiájukban nagy szerepet játszott a társadalmi igazságosság és a gazdasági függetlenség.¹⁶ A Muszlim Testvérek mozgalmanak helyi szervezetei megtalálhatók szinte mindegyik arab országban, és bár mára létezik transznacionális ernyőszervezetük is, az egyedi, helyi szervezetek tevékenysége általában sokkal láthatóbb. Máig a legfontosabb és legismertebb az egyiptomi Muszlim Testvérek, amelynek működését többször betiltották már, de a Muszlim Testvérek családjához tartozik például a palesztin Hamász is.

A Muszlim Testvérek szíriai szervezetét¹⁷ az 1940-es évek közepén Musztafa al-Szibái és Mohamed al-Mubárak al-Tajjib alapította, Haszan al-Banna eszméinek hatása alatt. A mozgalom az 1950–1960-as években helyet kapott a parlamentben. „Szokásos” programja mellett arra a szunnita elégedetlenségre épített, mely az alavita kisebbség hatalomba jutása miatt megfogalmazódott.¹⁸ A szunnita frusztráció egyrészt a baaszista rendszer diktatórikus uralma, másrészt pedig a baaszista vezetés – szunnita szemmel – szektariánus viselkedése miatt erősödött fel. 1964–1965-ben a szunnita többségű városokban, Homszban és Hamában hatalmas tüntetések törtek ki, melyeket a hadsereg leverte. Részben ezekre a sérelmekre válaszul a Muszlim Testvéreken belül egy olyan radikális csoport alakult – *Mudzszáhidín*, majd *al-Táli'a al-mukátíla* („harcos élcsapat”) néven –, mely 1976 februárjától kezdve alavitákat gyilkolt meg azzal a céllal, hogy a baaszista rezsimet a szektariánus ellentétek előtérbe állításával és a feszültségek kiélezésével megrendítse, mondván, „a gyilkolás az egyetlen nyelv, melyen kommunikálni lehet az állammal”.¹⁹

1979 júniusában került sor a Muszlim Testvérek által végrehajtott mérsárlásra az Aleppói Tüzérségi Akadémián, ahol egy, a szervezethez tartozó szunnita tiszt egy sürgős gyűlésre hívta a kadétoakat, ahol 35 alavita hallgatót mérsároltak le. 1980. június 26-án Háfez al-Aszad ellen kíséreltek meg egy – sikertelen – merényletet, amire

13 Legutóbb például: Bartol, 2005.

14 Daftary, 2006. 28–29.

15 A szervezet neve magyarul két alakban vált ismertté: a Muszlim Testvériség az angol Muslim Brotherhood fordítása, míg a Muszlim Testvérek az arab al-Hkhvān al-Muszlimūn magyar megfelelője.

16 Gazdik, 2017. 43–48. (Az 1920-as évektől jelentkező eszmeáramlatok főbb jellemzői című fejezet.)

17 A szíriai Muszlim Testvérekről bővebben lásd: Lefèvre, 2013.

18 Dam, 2011. 160–180.

19 Dam, 2017. 49.

válaszul Aszad testvére, Rifaat a palmyrai börtönben lévő Muszlim Testvéreken „állt bosszút”. 1979–1982 között a szíriai Muszlim Testvérek a baaszista rezsim ellenében megfogalmazódó iszlamista ellenzék – 1980-tól az úgynevezett Szíriai Iszlám Front – vezető ereje volt. 1982 februárjában Háfez al-Aszad rezsimje leverte Hamában a Muszlim Testvérek harcosai által vezetett felkelést, melyben a becslések szerint 5–25 ezer ember halt meg. A „hamái mészárlás” a Muszlim Testvérek végét jelentette Szíriában: az életben maradt vezetők külföldi száműzetésbe vonultak.

Szíria – egy polgárháború környezete

A szíriai „arab tavasz” okai között több, a nemzetközi és/vagy a regionális rend változásával is kapcsolatos tényezőt említhetünk. Az arab nacionalista-szocialista Baasz Párt legfőbb ideológiai támasza, a Szovjetunió felbomlott, így előbb a szocialista ideológia, majd a 2003-as iraki háborúval a baaszista ideológia is látványos vereséget szenvedett. A társadalom agrárszegmenseiben, mely az ókorig visszamenően ellenpontját képezte a tengerparti kereskedővárosoknak, megrendült a rendszer vezetésébe vetett bizalom, sőt valójában a rendszer alapját képező társadalmi szerződés egyik fontos eleme, a központi vezetés, a Baasz Párt és a vidéki földművelő lakosság közötti hallgatolagos megállapodás bomlott meg. (Ennek a háttérben az állt, hogy 2006-tól sorozatos aszály sújtotta a régiót, de a központtól várt támogatás, segítség elmaradt.) Ehhez járult az évtizedek óta erősödő szunnita frusztráció – egy olyan regionális környezetben, ahol az 1980-as évektől markáns iszlamizálódás tapasztalható a mindennapokban –, amely miatt egyre erősebb ellenérzés alakult ki az országot vezető alavita kisebbséggel szemben. Bár ez a kisebbség politikájában és kormányzásában kifejezetten szekuláris volt és maradt a mai napig, a szunnita többség értelmezésében diktatórikus hatalmuk nagyon is szektariánus formában jelent meg. Mindez egyben azt is mutatta, hogy az egész rendszer alapjaiban rendült meg.

Azonban éppen a társadalom sokszínűségének eredményeként az Aszad-rezsim máig nem bukott meg, sőt – külső támogatással ugyan, de – újra erősödni látszik. Ebben nagy szerepet játszott a kisebbségek félelme, amelyek a szunniták haragjával szemben még mindig a rezsimben látták túlélésük biztosítékát. De ugyanúgy szerepe volt annak is, hogy a szunnita többség ellenállása több különböző okból jelentkezett, melyek között a vallás, a vallási meggyőződés csak az egyik tényező volt. A szunnita többség ugyanis számtalan különböző csoportból tevődik össze – mind életkörülményeit (városi/vidéki, ipari/kereskedő/agrár stb.), mind politikai céljait (igazságosság, az agrártámogatás helyreállítása, a rezsim menesztése, a hatalom megszerzése stb.), mind eszközeit (békés tüntetések, politikai aktivitás, fegyveres ellenállás, terrorcselekmények stb.) illetően.

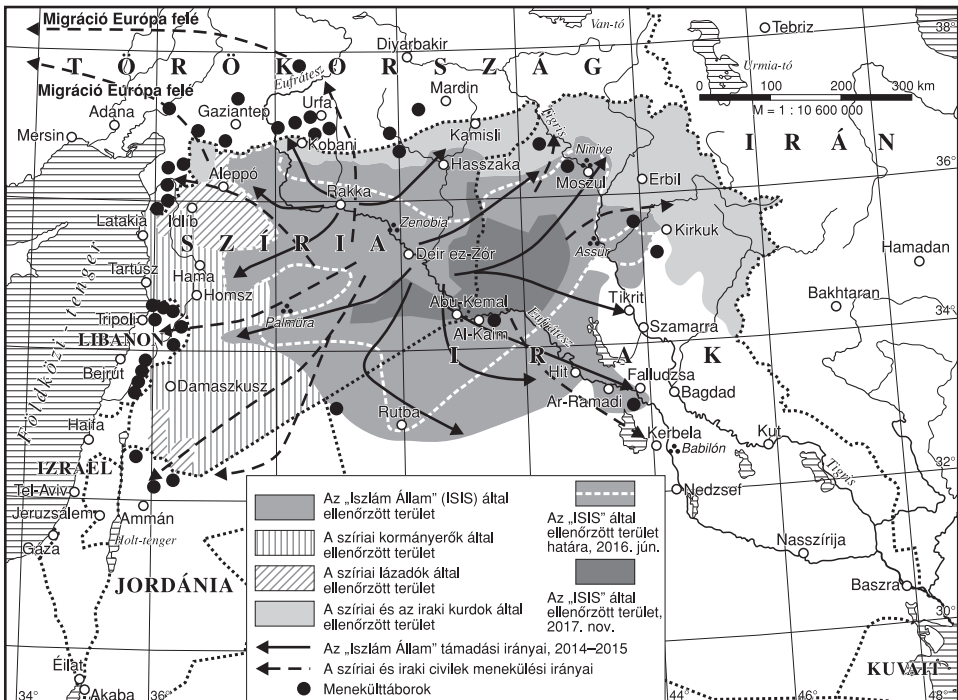
A szíriai „arab tavaszban” az események gyorsan eskalálódtak: a tüntetések katonai erővel való elfojtása belpolitikailag két-három héten belül a tüntetőkből ellenzék, sőt fegyveres ellenzék hozott létre, melynek soraiban terrorista módszereket is alkalmazó csoportok is megjelentek. Ezek megerősödését nagyban előse-

gította az a tény, hogy a külvilág, elsősorban „a Nyugat” nem volt hajlandó beavatkozni az eseményekbe.

Hamar nyilvánvalóvá vált az is, hogy a „nyugatos” ellenzéknek esetenként semmilyen befolyása nem volt arra, ami Szírián belül zajlott, és nem állt módjában megvédeni a kisebbségeket sem, ami gyors hitelvesztésükhöz, majd a politikai színtérről való teljes eltűnésükhöz vezetett. Maalulában, Szíria egyik legrégebbi ortodox keresztény központjában, a Szent Tekla-kolostorból például tizenhárom apácát raboltak el, és tartottak fogva, amíg később egy fogolycserében vissza nem nyerték szabadságukat.²⁰ De a fegyveresek megrongáltak és megszenstelenítettek számos keresztény műemléket és emlékhelyet is, kereszteteket égettek, szerzetesek és apácák sírjait dúlták fel kincsek után kutatva.²¹ A keresztények tömegesen menekültek el, így például Homsz városában az eredetileg 160 ezerre tehető keresztény lakosság 2013-ra mintegy ezer főre apadt.²²

Az ördögi kör így zárult be: a külső beavatkozás elmaradása az ellenzéki csoportok radikalizálódásához és a mérsékelt, esetenként demokratikus elemek háttérbe szorulásához vezetett, aminek következményeként a nemzetközi közösség, különösen a nyugati országok nem kívántak olyan szervezetek győzelmében

2. térkép. Az Iszlám Állam visszatorzulása. A szíriai helyzet alakulása, 2015–2017

20 Syria troops, 2014.

21 Syrian government says, 2014.

22 International Religious Freedom Report.

szerepet játszani, amelyek minden bizonnyal a Nyugat ellen fordultak volna, és adott esetben egy radikális, vallási ideológiájú Szíriát építettek volna fel.

Paradox módon, amit az ellenzéki követeléseknek nem sikerült kicsikarni – a külföldi beavatkozást –, azt az Iszlám Állam fellépése és megerősödése elérte: az Egyesült Államok vezetésével és arab szövetségeseinek részvételével 2014 szeptemberében megindultak a légi csapások az Iszlám Állam érdekeltségei és bázisai ellen Szíriában.²³ A szíriai ellenzék szemszögéből azonban a légi csapások nem a tervezett hatást érték el, tekintve hogy az Iszlám Államot támadva az Aszad-rezsim szabadították fel az ellenzék egyik fontos katonai potenciált jelentő szegmensének nyomása alól, amit a rezsim azonnal ki is használt, és saját légijerével más ellenzéki csoportokat kezdett támadni (2. térkép). Mindez odavezetett, hogy a szíriai ellenzék egyenesen elítélte az Iszlám Állam elleni támadásokat, és azt követelte, hogy az Egyesült Államok és arab szövetségesei az Iszlám Állam helyett az Aszad-rezsim állásait támadják.²⁴

Terrorista szervezetek Szíriában

Arra a kérdésre, hogy *ki a terrorista?*, a jelenlegi szíriai helyzetben meglehetősen nehéz válaszolni. Az identifikáció és az ellenfél legitimitációja szempontjából legalább három csoportot lehet azonosítani: 1. magát a szíriai kormányzatot (rendszert); 2. a fegyveres cselekményeket (is) végrehajtó, a kormányzattal szembeszálló csoportokat; valamint 3. a nemzetközi közösség által terroristaként számon tartott két szervezetet, a Nuszra Frontot (*Dzsabhat al-Nuszra*, 2016-tól új néven Szíria Felszabadításának Frontja – *Dzsabhat Fath al-Sám*, 2017 elejétől ismét új néven Szíria Felszabadításának Szervezete – *Haj'at Tahrir al-Sám*)²⁵ és az Iszlám Államot.

A szíriai kormány

A szíriai kormányt több állam és az ellenzéki szervezetek is állami terrorizmussal vádolják, aminek igazolására a civil lakossággal szembeni támadásokat említik.²⁶ Tekintettel azonban arra, hogy a nemzetközi médiát Bassár al-Aszad szinte az események kezdetén kitiltotta az országból, a tájékoztatás többnyire a közösségi hálón terjedő képekből és információkból állt, vagy az országon kívül lévő szervezetek, menekültek beszámolóira épült. Ez ugyan a dokumentált atrocitások tényén és a halálos áldozatok számán nem változtatott, azonban számos bizonytalanságot vetett fel az elkövetők és a körülmények tekintetében. Az egyik kiemelkedő példát a

23 2014. szeptember 22. – 2015. január 4. között az USA és szövetségesei 665 légi csapást hajtottak végre az Iszlám Állam ellen Szíriában.

24 *Islamic State*, 2014.

25 Hay'at Tahrir al-Sham (Formerly Jabhat al-Nusra). In: *Mapping Militant Organizations*, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/493>.

26 Szíria 1979. december 29-e óta szerepel az Egyesült Államok „terrorizmust támogató országok” listáján. *States sponsors of terrorism*, <https://www.state.gov/jt/list/c14151.htm>.

vegyi fegyveres támadások jelentették, melyek kivizsgálására az ENSZ szakosított szervezete, a hágai székhelyű OPCW (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons – a Vegyifegyver-tilalmi Egyezmény Szervezete) ellenőröket küldött Szíriába. Emlékezetes, hogy először 2012 végén érkeztek hírek feltételezett vegyifegyver-használatról, és Bassár al-Aszad 2013 júliusában ismerte el először nyilvánosan, hogy Szíria valóban rendelkezik vegyi fegyverekkel, de azokat nem vetnék be a szíriai lakossággal szemben, hanem az esetleges külső támadások elhárítására tartják fenn.

Bár a vegyifegyver-támadásokról szóló hírek ellentmondásosak voltak – felmerült az is, hogy az ellenzék egyes erői vetettek volna be vegyi fegyvert –, 2013. augusztus 18-án ENSZ-ellenőrök csoportja érkezett Szíriába, hogy kivizsgálja az eseteket. Ekkor került sor egy újabb, a korábbiaknál sokkal nagyobb támadásra a Damaszkusz keleti részében fekvő Ghúta városrészben, ahol az internetre is feltett video tanúsága szerint egy vélhetően vegyi fegyvernek minősülő gázzal végrehajtott támadásban több százan veszítették életüket. Miközben a szíriai ellenzék a kormányzati erőket vádolta a támadással, az tagadta a vádat, sőt az ellenzéki erőket vádolta ugyanezzel. A helyszínre érkező ellenőrök csak a vegyifegyver-támadás tényét tudták megállapítani, de a támadás körülményeit nem.

A rezsim „állami terrorizmusa”²⁷ akkor került ismét előtérbe, amikor egy Caesar fedőnevű katonai fényképész nyilvánosságra hozta a rezsim börtöneiben készült fényképeit, melyeket a kínzások áldozatairól készített.²⁸ Ennek kapcsán került sor 2017 márciusában első és egyedülálló módon arra, hogy egy (európai) spanyol bíróságon pert indítsanak a szíriai állammal szemben állami terrorizmus vádjával. A vád szerint a szíriai rezsim kilenc tagja elrabolt, megkínzott és meggyilkolt Szíriában egy teherautósofórt. Bár korábban voltak kezdeményezések arra, hogy Bassár al-Aszadot és a rezsimjét emberiség elleni bűntettek vádjával bíróság elé állítsák, azonban Szíria nem tagja a Nemzetközi Büntetőbíróságnak, és Oroszország és Kína megvétóztak minden olyan határozatot, mely a kérdést a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalta volna.²⁹

Az ellenzéki fegyveres csoportok

Az ellenzéki radikális – militáns, iszlamista és/vagy dzsihádisták – csoportok tevékenységének megítélése a terrorizmus szempontjából nagyon összetett kérdés. Egyrészt magának a terrorizmus definíciójának már említett problémái miatt, másrészt mert az Aszad-kormány és szövetségesei, Oroszország és Irán szempontjából minden ellenzéki, lázadó csoport terroristának minősül.³⁰ Továbbá a számtalan fegyveres csoport, melyek részvétele és relevanciája a szíriai polgárháború egyes

27 Meg kell jegyezni, hogy a 2015-től bekapcsolódó Oroszországot és Iránt szintén sok forrás vádolja állami terrorizmussal, amikor a kormányerőknek nyújtott támogatás keretében végrehajtott légi csapások nemcsak a két megjelölt terrorista szervezetet és más ellenzéki erőket, de a polgári lakosságot is támadják.

28 *'They were torturing to kill'*, 2015.

29 *Spanish court*, 2017.

30 Lásd például: Lendman, 2017.

szakaszaiban folyamatosan változott (a létrejövétel és a megszűnés két végpontja között), egy folyamatosan átalakuló viszonyrendszerben működött: az eseti alapon kötött szövetségek és egymás elleni fegyveres összecsapások mellett és közepette az egyikhez tartozó harcosok gyakran részt vettek egy másik szervezet akcióiban, vagy akár csatlakoztak egy másik szervezethez.

A polgárháború helyzetben a vallási ideológiára hivatkozó szalafita szervezetek viszonylag hamar a felkelés egyik legfontosabb erőcsoportjai lettek, összesen több tízezer harcosukkal. Azonban – ideológiai közel állásuk ellenére – a fenti megállapítás rájuk is vonatkozik, azaz nem tekinthetők egy tömbnek. A Nuszra Frontnál és az Iszlám Államnál „pragmatikusabbnak” tekintett Iszlám Front nevű szalafita „ernyő” alatt megjelenő *Ahrár al-Sám* (Szíria szabadjai),³¹ a *Dzsajjs al-Iszlám* (az iszlám hadserege), a *Szukúr al-Sám* (Szíria sólymai)³² és más csoportok fegyveres műveletei többnyire a kormányerőket célozták és nem a polgári lakosságot. Így őket általában a nemzetközi vélemény nem tartja terrorista szervezeteknek, nem szerepelnek az Egyesült Államok és/vagy az Európai Unió által vezetett terroristalistákon. Azonban vezetőik és tagjaik maguk is céltáblái és áldozatai voltak a Nuszra Front vagy az Iszlám Állam által elkövetett terrormerényleteknek.³³

A szíriai polgárháború nagy visszatérője a Muszlim Testvérek voltak. Múltbeli tevékenységük, sorsuk elegendő legitimációnak tűnt ahhoz, hogy az ellenzéki csoportok között komoly szerepet játszhassanak. Azonban a harmincévyi távollét után az idős vezetőkkel, akik nem voltak képesek megszólítani a fiatal szíriaiakat, valamint a Muszlim Testvéreknél sokkal radikálisabb, sőt brutálisabb csoportok (Nuszra Front, Iszlám Állam) mellett a Testvérek nem váltak meghatározó tényezővé.³⁴

A magukat iszlamista/szalafita/dzsihádi alapon megfogalmazó fegyveres ellenzéki szervezetek között meg kell említeni a legnagyobb szekuláris csoportot, a Szabad Szíriai Hadsereget (*al-Dzsajjs al-Szúri al-Hurr*), mely szintén változó, de a török beavatkozás óta ismét egyre erősödő jelenlétet mutat; valamint a szíriai kurdok fegyveres alakulatait, amelyekhez az Iszlám Állam elleni harc tulajdonképpen fordulata, Kobane felszabadítása fűződik.³⁵

Az Iszlám Állam és a Nuszra Front

Az Iszlám Állam története 1999-ig vezethető vissza, de az a szervezet, amelyet ma Iszlám Államként ismerünk, az Iraki al-Káidából, majd annak utódjaiból, az Iraki Iszlám Államból, illetve a 2013-ban megalakult Iraki és Szíriai Iszlám Államból jött létre,

31 Ahrar al-Sham. In: *Mapping Militant Organizations*, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/523>.

32 Suqour al-Sham. In: *Mapping Militant Organizations*, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/525>.

33 2014-ben az Iszlám Állam merényleteinek az Ahrár al-Sám több vezetője is áldozatul esett. Ahrar al-Sham. In: *Mapping Militant Organizations*, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/523>.

34 Bővebben: Lefèvre, 2015.

35 Bővebben lásd: Arany–N. Rózsa–Szalai, 2014.

annak átnevezésével és átszervezésével.³⁶ Az első éveiben Jordániához és Afganisztánhoz kötődő csoport Irakban Szaddám Huszein 2003-ban bekövetkezett bukása után kezdett tevékenykedni, míg Szíriában 2013-tól kellett vele számolni.

A szíriai terjeszkedés első szakaszában az al-Káida és az akkor még Irakban tevékenykedő Iraki Iszlám Állam együtt kezdeményezték és támogatták Szíriában egy, az al-Káidához kapcsolódó szervezet, a Nuszra Front megalakulását. Az Iraki Iszlám Állam, illetve az al-Káida néhány afganisztáni harcosa is az alapító tagok között voltak. A Nuszra Front megalakulását egy videoüzenetben jelentette be, majd első merényletét 2012 januárjában követte el Damaszkuszban, és a tevékenysége gyorsan kibontakozott, többek között kormánytisztviselők ellen elkövetett öngyilkos merényletek formájában. A csoport új „színt” hozott a szíriai forradalomba, azonban tevékenysége még ellenzéki körökben is olyan ellentmondásos és a forradalom önképére nézve káros volt, hogy egyesek a szíriai titkosszolgálat kreációjának tartották.³⁷

2012 nyarára azonban Szíria egyik legerősebb fegyveres szervezetévé nőtte ki magát, melyben a külföldi harcosok mellett immár a szíriaiak alkották a nagy többséget. 2013 áprilisában az Iraki Iszlám Állam vezetője, Abú Bakr al-Bagdádi bejelentette, hogy szervezete kiterjeszti tevékenységét Szíriára is, ennek megfelelően a neve Iraki és Szíriai Iszlám Állam lesz, és egyesül a Nuszra Fronttal. A Nuszra Front vezetője, Abú Mohamed al-Dzsuláni azonban tagadta a két szervezet egyesülését, és megerősítette hűségesküjét Ajman al-Zaváhirinek, az al-Káida vezetőjének. Bár erre válaszul Zaváhiri felszólította Bagdádít, hogy számolja fel az Iraki és Szíriai Iszlám Államot,³⁸ ez nem történt meg, sőt a kiterjesztett szervezet nemcsak hogy nagyon népszerű volt a szíriai al-Káida tagok között, hanem jelentős számuk át is állt Bagdádihoz. Ezzel a támogatással maga mögött Bagdádi visszautasította Zaváhiri felszólítását, így az al-Káida és a később Iszlám Államra átnevezett szervezet között a hivatalos kapcsolatok megszakadtak.

A Nuszra Front és az Iszlám Állam működése Szíriában nagyon bonyolult és változatos volt, amit tovább bonyolított mindkettő viszonya az al-Káidához. A kezdeti támogatás hamarosan rivalizálásba, sőt egymás elleni fegyveres leszámolásba csapott át. 2013 őszétől a két szervezet folyamatos harcban állt, melynek során 2014-ben az Iszlám Állam megölte a Nuszra Front Idlib tartományi vezetőjét, Abú

36 A szervezet alakulásának történetéhez, a nevek változásaihoz részletesebben: Arany-N. Rózsa-Szalai, 2016. 13–55.

37 Pierret, 2017.

38 „Meghallgattam mindkét fél és mások üzenetét is. Ennek megfelelően, miután konzultáltam testvéreimmel Khorászánon [Afganisztán–Pakisztán régióján] belül és kívül, és miután Alláhtól támogatást és iránymutatást kértem, hogy képessé tegyen eloltani a zendülés és a két fél közötti vita tüzét, a Mindenható segítségével megoldottam az ügyet a következőképpen: (...) Abu Bakr al-Bagdádi sejk helytelenül tette, hogy engedély vagy tanács kérése és értesítés nélkül bejelentette az Iraki és Szíriai Iszlám Állam létrejöttét. (...) Abu Mohammed al-Dzsuláni sejk helytelenül tette, hogy engedély vagy tanács kérése és értesítés nélkül bejelentette az Iraki és Szíriai Iszlám Állam elutasítását és kimutatta kapcsolatát az al-Káidával. (...) Az Iraki és Szíriai Iszlám Államot fel kell számolni, az Iraki Iszlám Állam pedig folytatja működését. (...) A Nuszra Front az al-Káida csoport független része, [amely] az al-Káida központi irányítása alatt áll. (...) A két félnek be kell szüntetni minden tettekkel vagy szavakkal végrehajtott egymás elleni támadást.” Idézi Arany-N. Rózsa-Szalai, 2016. 26–27.

Mohamed al-Anszárit és családját, de az al-Káida szíriai képviselőjének, Abú Khálid al-Szúrinak a halála is az Iszlám Államhoz fűződik. Az Iszlám Állam agresszív tevékenysége a többi ellenzéki csoporttal szemben is megnyilvánult, ami bizonyos ellenzéki csoportoknak immár az Iraki és Szíriai Iszlám Állam ellen irányuló „második szíriai forradalmában” öltött testet.

Rakka elfoglalásának körülményei 2013-ban szintén az Iszlám Állammal szembeni ellenérzéseket erősítették: a várost ugyanis különböző ellenzéki erők – közöttük a Nuszra Front – együttesen foglalták el a szíriai kormánycsapatoktól. Azonban az Iraki és a Szíriai Iszlám Állam kikiáltásakor a városban tartózkodó Nuszra Front-harcosok azonnal átálltak és a továbbiakban merényletekkel és a helyi lakosság megfélemlítésével átvették a hatalmat. Rakka az Iraki és Szíriai Iszlám Állam, majd az Iszlám Állam kalifátusának fővárosa lett.

A szíriai polgárháború további szakaszában a Nuszra Front egyre visszább szorult, részben az Iszlám Állam, részben a kormányzati támadások következtében. Az Aszتانában meginduló tárgyalásokon nem vehetett részt, és egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a Szíria jövőjéről folytatott megbeszéléseken sem képviselheteti magát, ugyanis minden nemzetközi kezdeményezésben különös kivételként említették a Nuszra Frontot és az Iszlám Államot, mint azokat a terrorista szervezeteket, melyek csakis és kizárólag célpontot jelenthetnek.

2016 júliusában azonban a Nuszra Front vezetője, al-Dzszúláni egy videóüzenetben bejelentette, hogy engedélyt kért az al-Káida vezetőjétől, hogy csoportja elszakadhasson az al-Káidától és innentől a szervezet új néven (Szíria Felszabadításának Frontja – *Dzsabhat Fath al-Sám*) szerepel. A lépés és annak elfogadása indokál a külső hatalmak bombázásait hozták fel, melyek – vélekedésük szerint – a Nuszra Front támadásának jelszavával a civil szíriai polgári lakosságot támadják. A szervezetnek a becslések szerint jelenleg mintegy öt-tízezer tagja van, nagyságuk szíriai.³⁹

Az Iszlám Állam ezzel szemben 2015-re a szíriai fegyveres ellenzéki mozgalmak legerősebbjévé fejlődött. Szíriai terjeszkedésének szimbolikus csúcspontja a szíriai kurdokkal vívott többhetes harc volt Kobane városáért, ami egyben első nagy vereségük helyszíne is lett.⁴⁰ Kezdetben az Aszad-kormány számára az Iszlám Állam nem volt több, mint a számtalan ellenzéki csoport egyike, amely a Nuszra Front és az ellenzéki csoportok között jelen lévő Muszlim Testvérek árnyékában nem rendelkezett jelentősebb vonzerővel.⁴¹ Ezt a helyzetet azonban az Iszlám Állam jól kihasználta, és miközben az ellenzéki csoportok a kormányerőkkel harcoltak, az Iszlám Állam a gyengébb csoportokat egymás után számolta fel. (Így került összeütközésbe a Nuszra Fronttal is, illetve a csak spirituálisan jelen lévő al-Káidával.) Mindez az ellenzéki csoportok sokaságával küzdő kormányzat számára komoly „segítség” volt, miközben a közvetlen összecsapást még sokáig (2014 nyaráig) el tudták kerülni. Ez a helyzet közvetve az Iszlám Állam megerősödéséhez is

39 *Syrian Nusra Front announces*, 2016.

40 Bővebben: Arany–N. Rózsa–Szalai, 2014.

41 Lefèvre, 2015.

kedvező feltételeket biztosított, olyannyira, hogy egyes ellenzéki erők egyenesen azzal vádolták a szíriai kormányt, hogy támogatja az Iszlám Állam előretörését. A rezsim és az Iszlám Állam együttműködésének további bizonyítékeként emlegették, hogy más térségbeli kormányzatokhoz hasonlóan a damaszkuszi kormány is vásárlója volt az Iszlám Állam területén kitermelt, ezért csak „feketén” eladható, így nagyon olcsó olajnak, amivel jelentősen hozzájárult az Iszlám Állam bevételeihez, azaz fenntartásához is. Eközben Bassár al-Aszad számára az Iszlám Állam brutalitása hivatkozási alapul szolgált arra, hogy ő valójában a terroristák ellen küzd, így harca – mind a nyugati, mind a hagyományos arab társadalmi rend értelmében – legitim. Ugyanakkor minél több ellenzéki csoporttal számolt le az Iszlám Állam, az Aszad-kormánynak annál kevesebb ellenzéki csoporttal kellett szembenéznie.

Az első közvetlen összecsapásra az Aszad-kormány és az Iszlám Állam között 2014 nyarán került sor, amikor az Iszlám Állam harcosai megtámadtak és elfoglaltak egy Rakka melletti katonai támaszpontot és légibázist (Tabka). Ezt követően az Iszlám Állam megindult Damaszkusz, Homsz és Hamá stratégiaiul fontos városai ellen, végül pedig elfoglalta Palmyrát, ami a nemzetközi figyelmet a szervezet egy új bevételi forrására, a műkincs-kereskedelemre irányította. Ennek a helyzetnek volt köszönhető, hogy Oroszország végül tevőlegesen belépett a szíriai polgárháborúba. Az orosz és iráni műveletek azonban nemcsak a kormányzat ismételt térnyeréséhez vezettek, hanem nagy szerepet játszottak abban, hogy az Aszad-kormánnyal szemben megfogalmazódott a civil lakosság elleni támadások vádja, amellyel visszakanyarodtunk az állami terrorizmus kérdéséhez. Az Aszad-kormány és az Iszlám Állam összecsapásainak folyamatában – az eddig békés, a kormány ellenőrzése alatt álló területeken – sor került több merényletre is: 2016 májusában több, autóba rejtett pokolgép robbant, illetve öngyilkos merényletet hajtottak végre Tartúszban és Dzsablaban.⁴²

A terrorizmus alkonya Szíriában?

2017 végén a szíriai polgárháború olyan szakaszba jutott, amikor a meg-megszakadó genfi és asztanai tárgyalásokon bizonyos rendezési elvek körvonalazódni látszottak. Egyrészt úgy tűnik, hogy Bassár al-Aszad és kormánya nélkül a jelenlegi realitások közepette nincs megoldás, azaz Aszaddal és a Baasz Párttal, ha átmenetileg is, de számolni kell Szíria közeljövőjét illetően. Másrészt a fontosabb pozíciókat kiharcoló fegyveres ellenzéki csoportok, miközben visszaszorultak Idlib tartományba, ahol közvetlen török beavatkozás is folyik, ott ülnek a tárgyalóasztalnál. Így szerepük egy esetleges szíriai rendezésben rövid és középtávon megkerülhetetlen. Ezek a fejlemények továbbra is két terrorista csoportot jelölnek meg közös ellenfélként, az Iszlám Államot és a Nuszra Frontot (*Dzsabhat al-Sám/Haj'at Tahrír al-Sám*). Mint láttuk, az utóbbi névváltásaival, az al-Káidától való elszakadásával egyre inkább mint belső szíriai erő pozicionálja magát, és úgy tűnik, megindult a politikai

---

42 *Syrian Government condemns*, 2016.

pártosodás útján, ami a térségben nem példa nélküli. A Nuszra Front immár nemcsak hajlandó, de kifejezett szándéka részt venni az új Szíria létrehozásában. Ezt a változást egyelőre a nemzetközi közösség, de a szíriai politikai erők egy része sem ismeri el.

Az Iszlám Állam 2017 végére gyakorlatilag elveszítette legnagyobb bázisait: Moszul (Irakban) elesett, Rakka felszabadítását október végén bejelentették. A nagy kérdés, hogy miközben az Iszlám Állam hálózata – legalábbis „magányos farkasok” merényleteinek formájában – továbbra is működik, valamint Szíriában az Iszlám Állam még mindig képes ellentámadásokra, illetve új területek el- vagy visszafoglalására, mi következik majd azután, hogy teljes területét elveszítette. Mi lesz a harcosaival? És főleg, mi lesz azzal a környezettel, melyben az Iszlám Állam sikeresen lépett fel, azaz, hogy a szíriai rendezésben részt vevők képesek lesznek-e a szunnita muszlim közösségek sérelmeit és aggodalmait hitelesen kezelni és megoldani?

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadott források és szakirodalom

Arany–N. Rózsa–Szalai

2014 Arany Anett–N. Rózsa Erzsébet–Szalai Máté: *Kobane – eltérő érdekek és percepciók csatája*. Bp., 2014. (KKI Tanulmányok, T-2014/2.)

2016 Arany Anett–N. Rózsa Erzsébet–Szalai Máté: *Az Iszlám Állam kalifátusa. Az átalakuló Közel-Kelet*. Bp., 2016.

Bartol

2005 Bartol, Vladimir: *Alamut*. Bp., 2005.

Daftary

2006 Daftary, Farhad: *Az iszmá'iliták rövid története*. Bp., 2006.

2009 Daftary, Farhad: *Aszaszin legendák. Az iszmá'iliták mítoszai*. Bp., 2009.

Dam

2011 Dam, Nikolaos van: *The Struggle for Power in Syria. Politics and Society under Asad and the Ba'th Party*. London, 2011.

2017 Dam, Nikolaos van: *Destroying a Nation. The Civil War in Syria*. London, 2017.

Gazdik

2017 Gazdik Gyula: *Fejezetek Egyiptom modern kori történetéből (1805–2013)*. Bp., 2017.

Haskó

2002 Haskó Katalin: A terrorizmus történeti fejlődése. In: *Válaszok a terrorizmusra, avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig*. Szerk.: Tálás Péter. Bp., 2002. 13–24.

International Religious Freedom Report

US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor: *International Religious Freedom Report for 2013*. <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religiousfreedom/index.htm#wrapper>.

Islamic State

2014 Islamic State: Syria Rebels Warn of Backlash over US Air Strikes. In: *BBC News*, 2014. október 15. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29510994>.

Józsa László

2002 Józsa László: Globális terrorizmus – fogalmi keretek. In: *Válaszok a terrorizmusra, avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig*. Szerk.: Tálás Péter. Bp., 2002. 85–104.

Landis

2012 Landis, Joshua: The Syrian Uprising of 2011: Why the Assad Regime is Likely to Survive to 2013? In: *Middle East Political Council Journal*, 19. (2012) 1. sz. 72–84.

Lefèvre

2013 Lefèvre, Raphaël: *Ashes of Hama. The Muslim Brotherhood in Syria*. New York, 2013.
2015 Lefèvre, Raphaël: *Islamism Within a Civil War: The Syrian Muslim Brotherhood's Struggle for Survival*. Washington DC, 2015. (Rethinking Political Islam Series.) https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/Syria_Lefevre-FINALE-1.pdf.

Lendman

2017 Lendman, Stephen: Russia Effectively Smashing US-Supported Terrorists in Syria. In: *Global Research*, 2017. október 2. <https://www.globalresearch.ca/russia-effectively-smashing-us-supported-terrorists-in-syria/5611568>.

Mapping Militant Organizations

Mapping Militant Organizations. Stanford University. <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/>.

Pierre

2017 Pierret, Thomas: Salafi Jihadism and the Syrian Civil War: National and International Repercussions. In: *Salafism after the Arab Awakening: Contending with People's Power*. Eds.: Cavatorta, Francesco–Merone. Fabio. London, 2017. Chapter 9.

Spanish court

2017 Spanish court to investigate Syrian 'state terrorism' by Assad Regime. In: *The Guardian*, 2017. március 27. <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/27/spanish-court-syria-state-terrorism-assad-regime-mrs-ah>.

Syria

Syria. In: *CIA World Factbook*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>.

Syria. Economic Indicators

Syria. Economic Indicators. In: *Trading Economics*. <https://tradingeconomics.com/syria/indicators>.

Syria troops

2014 Syria troops retake Christian town of Maalula. In: *Radio The Voice of Russia*, 2014. április 14. http://voiceofrussia.com/news/2014_04_14/Syria-troops-retake-Christian-town-of-Maalula-5235/.

Syrian Government condemns

2016 Syrian Government condemns terror attacks on Jabla, Tartus. In: *Sputnik News*, 2016. május 23. <https://sputniknews.com/middleeast/201605231040087374-attack-syria-government/>.

Syrian government says

2014 Syrian government says Maaloula's sites sacked by rebels. In: *Al-Monitor*, 2014. május 5. <http://www.al-monitor.com/pulse/security/2014/05/syria-maaloula-damage-christian-sites.html#>

Syrian Nusra Front announces

2016 Syrian Nusra Front announces Split from al-Qaeda. In: *BBC News*, 2016. július 29. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-36916606>.

'They were torturing to kill'

2015 'They were torturing to kill': inside Syria's death machine. In: *The Guardian*, 2015. október 1. <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/01/they-were-torturing-to-kill-inside-syrias-death-machine-caesar>.

ERZSÉBET N. RÓZSA

INSURGENCE, TERRORISM, AND STATE VIOLENCE IN THE SYRIAN CONFLICT

The prolonged Syrian civil war has reflected the long-standing heterogeneity of the Syrian society. This also applies to the various groups which have been conventionally defined as the 'Syrian opposition' although these movements substantially differ from each other in many respects. After the internal tensions escalated into a full-scale civil war, the Assad regime started talking about military actions against terrorism, while the opposition groups and most foreign observers blamed 'state terrorism' for the widespread violence occurring in the country. Trying to find a working definition of 'terrorist' in a rapidly changing operative situation, the article analyses the actors of the Syrian conflict and argues that three main groups can be identified as responsible of violence: the Syrian state defined as the Assad regime and its military apparatus; opposition groups also performing armed resistance against the government; and finally those organizations, the al-Nusra Front and the Daesh, which have been recognized as terrorist groups by the international community.

CONTENT

From Assyria to the Syrian Statehood: Dilemmas and Crossroads (László Bíró)	505
<i>Studies</i>	
Steve Tamari: Arab National Consciousness in Early Modern Syria	511
Máté Horváth: The Heterodox Religious Communities of Syria	523
Péter Ákos Ferwagner: The Shock of the French Colonial Rule in the Middle East: The Great Syrian Revolt, 1925–1927	545
Dániel Sógor: Syria – an Old-New Pathfinder Country	575
Zoltán Sz. Bíró: The Soviet Union and Russia in the Middle East	597
Gergely Varga: Relations between the United States and Syria from 1946 to the Present	619
Erzsébet N. Rózsa: Insurgence, Terrorism, and State Violence in the Syrian Conflict	647
<i>Book Reviews</i>	
The Tartars and the South Slavic Countries in the Second Half of the 13 th Century (Sándor Szmútkó)	663
Interests and Rules: Merchants and Institutions in the 16–19 th Centuries (Attila Tózsá-Rigó)	666
Social Inequalities and Discontent in Yugoslav Socialism (Péter Vukman)	671

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél,
vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440,
vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda,
Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható az MTA Bölcsészettudományi
Kutatóközpont Történettudományi Intézetében
(1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624,
4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban
(1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2017-es évfolyamának megjelentetését
a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap